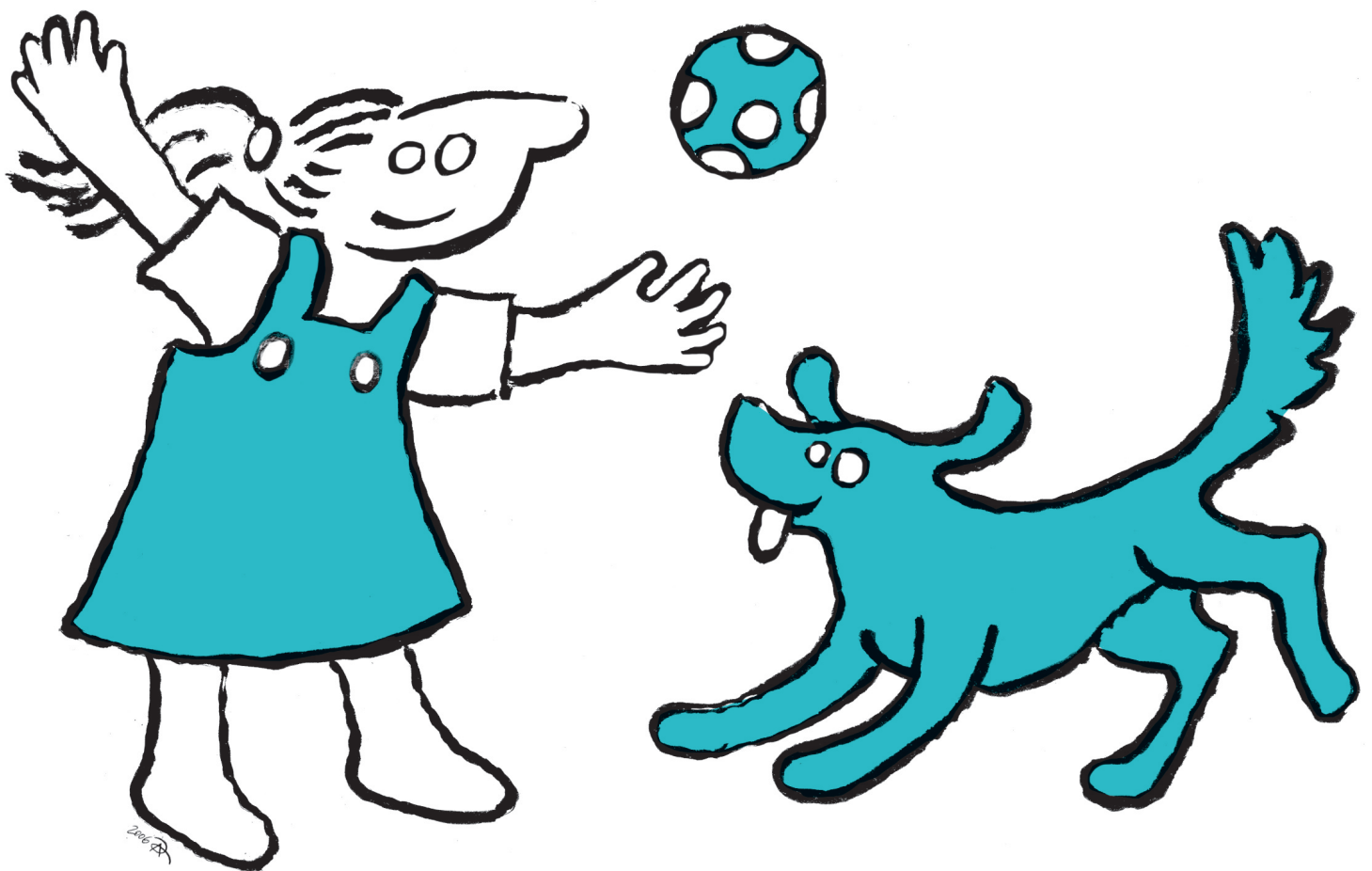

HANA BŐRÖNDJE II.

D1 A LEGJOBB BARÁT ELVESZTÉSE

Mindig együtt leszünk, bármi is történjen – ígérte Maria, Hana legjobb barátja. – Nem engedjük senkinek, hogy megszabja, kivel játszhatunk! De aztán, ahogy teltek a hónapok, Hana összes játszótársa elmaradt, beleértve Mariát is, aki többé nem ment át hozzá iskola után és a hétvégeken. Maria szülei megtiltották a lányuknak, hogy találkozzon Hanával. Attól féltek, hogy a nácik megbüntetik az egész családot, mert Mariát egy zsidó gyerekkel hagyják barátkozni. Hana rettenetesen magányos lett. A gyerekek minden egyes barát elvesztésekor és minden egyes új korlátozás bevezetésekor úgy érezték, hogy a világ egyre kisebb lesz. Dühösek voltak. Szomorúak és csalódottak. [...]

Hana a harmadik osztályt kezdte volna, amikor a nácik kihirdették, hogy zsidó gyerekek többé nem járhatnak iskolába. – Most már soha nem látom a barátaimat! – üvöltötte Hana, amikor szülei elmondták neki a rossz híreket. – Most már sohase leszek tanár, ha felnövök!

Mindig arról álmodott, hogy elől áll a teremben, és mindenki figyelmesen hallgatja, amit mond.

D2 ZSIDÓTÖRVÉNYEK

Nove Mesto, 1939

1939. március 15-én Hitler náci csapatai ellepték Csehszlovákiát, és a Brady család élete örökre megváltozott. A nácik a zsidókat ördögnek, minden rossz terjesztőjének, veszélyesnek kiáltották ki. Ettől kezdve a Brady családnak és a többi zsidónak más szabályok szerint kellett élnie Nove Mestóban.

A zsidók csak bizonyos órákban hagyhatták el a házukat.

Csak egyes boltokban és megszabott időszakokban vásárolhattak.

A zsidók nem utazhattak, ezért nem látogathatták meg többé szeretett rokonaikat a közeli kisvárosban.

A zsidókat kötelezték, hogy minden vagyonukról beszámoljanak – műkincsekről, ékszerekről, evőeszközökről, betétkönyvekről.

A zsidó családok rádióját elkobozták.

Egy napon Hana és George sorban álltak a mozi előtt, hogy megnézzék a Hófehérke és a hét törpét. Mikor a pénztárhoz értek, megláttak egy írást, amelyen ez állt: „Zsidóknak tilos.” Vöröslő arccal, villámló tekintettel fordultak sarkon, és elindultak haza. Mikor Hana belépett az ajtón, mérges volt és nagyon feldúlt. – Mi történik velünk? Miért nem mehetek moziba? Miért nem hagyhatom a csudába azt a tilalmat?

Úgy tűnt, hogy minden hét hoz egy újabb korlátozást. Zsidók nem mehetnek a játszótérre! Nem mehetnek sportpályákra! Nem mehetnek parkokba! Hamarosan Hana már nem mehetett tornázni sem. Még a tó is tiltott terület lett, ahol korizni szoktak.

Az ősz még egy csapást tartogatott számukra. Egyszer, amikor apa hazajött, hozott három textildarabot. Mindegyiken Dávid-csillag volt, és a közepén ez a szó állt: „Jude” – zsidó. – Gyertek, gyerekek! – szólt apa, és kivett egy ollót a konyhai fiókos szekrényből. – Ki kell vágnunk ezeket a csillagokat, és fel kell varrnunk a kabátunkra. Muszáj ezt viselnünk, ha elhagyjuk a házat.

– Miért? – kérdezte Hana. – Az emberek így is tudják, hogy zsidók vagyunk.

– Ezt kell tennünk – válaszolta apa. Olyan kedvetlen, szomorú és fáradt volt, hogy a gyerekek nem vitatkoztak vele.

Ezután Hana ritkábban ment ki az utcára. Mindent megtett, hogy ne kelljen nyilvánosan hordania a sárga jelvényt. Gyűlölte a csillagot. Olyan megalázó volt. Olyan szégyenletes. – Nem volt elég – keseregtek a gyerekek –, hogy elvesztettük a parkot, a tavat, az iskolát és a barátainkat?

Most, ha elhagyták a házat, a csillag ott virított a ruhájukon, letéphetetlenül.

D3 AZ ANYA ELVESZTÉSE

Anya és apa ragaszkodott hozzá, hogy Hana és George folytassa tanulmányait. Szerencsére volt elég pénzük, hogy a közeli faluból felfogadjanak egy fiatal nőt Hana tanítójának és egy öreg menekült professzort George mellé. Anya megpróbált jókedvű lenni. – Jó reggelt, Hana! – kiáltotta napfelkeltekor. – Ideje reggelizni. Ugye nem akarsz elkésni a suliból?

Hana minden reggel találkozott új tanítójával az ebédlőasztalnál. Fiatal, kedves nő volt, aki minden tőle telhetőt megtett, hogy megpróbálja felkelteni Hana érdeklődését az olvasás, írás és a számtan iránt. Mindig magával hozott egy kis táblát, melyet a székhez támasztott. Néha megengedte Hanának, hogy rajzoljon akrétával, és letörölje a táblát. De ebben az iskolában nem voltak játszótársak, viccek, szünetek. Hana nehezebben tudott figyelni vagy összpontosítani az órákon. A téli sötétségben úgy tűnt, hogy a világ rázáródik a Brady családra. És csakugyan, tavasszal megtörtént a katasztrófa. 1941 márciusában anyát letartóztatta Hitler rettegett titkosrendőrsége, a Gestapo. Levél jött, miszerint anyának meg kell jelennie kilenc órákor a Gestapo főhadiszállásán, a közeli Iglau városában. Hogy időben odaérjen, az éjszaka közepén kellett elindulnia. Egy napja volt, hogy elrendezzen mindent, és elbúcsúzzon a családjától. Behívta Hanát és George-ot a nappaliba, leültette őket a kanapéra, és közelebb húzta őket magához. Elmondta nekik, hogy elmegy egy időre. Hana egy kicsit közelebb bújt. – Legyél jó, amíg távol vagyok! – mondta neki az anyja. – Hallgass apádra, és engedelmessédj neki! Majd írok – ígérte. – Visszaírsz majd nekem? George elfordította a tekintetét. Hana remegett. A gyerekek túlságosan zaklatott állapotban voltak ahhoz, hogy válaszoljanak. Anyjuk még soha nem hagyta magukra őket. Aznap este, amikor anya lefektette Hanát aludni, szorosán átölelte. Könnyű ujjával megnyugtatóan végigsimította a haját, mint amikor még kicsi volt. Kedvenc altatóját énekelte, újra és újra. Hana anyja nyaka köré fonta a karját, úgy aludt el. Reggel, mire felébredt, anya már nem volt a házban.

*

A gyerekek megtudták, hogy anyjuk egy Ravensbruck nevű helyen van, egy női koncentrációs táborban, Németországban. – Messze van? – kérdezte Hana az apját. – Mikor jön haza? – akarta tudni George. Apa biztosította őket, hogy mindent megpróbál, hogy kihozza onnan. Egy napon Hana épp a szobájában olvasott, amikor meghallotta, hogy Boshka őt keresi. Úgy döntött, nem foglalkozik vele. Nem volt kedve házimunkát végezni. És mi másért hívta volna? De Boshka továbbra is kiáltozott. – Hana, Hana! Hol vagy? Gyere gyorsan! Valami nagyon különleges vár rád a postán.

Amikor ezt meghallotta, eldobta a könyvet. Az lenne, amit remélt? Kirohant a házból, és végigfutott az utcán a postáig. Odalépett a pénztárhoz. – Van nekem valami? – kérdezte. A pult mögött ülő nő átcsúsztatott egy kis barna csomagot a lyukon. Hana szívverése felgyorsult, mikor felismerte anyja írását. Remegtek az ujjai, miközben kinyitotta. Egy kis barna szív volt benne. Kenyérből készült, és a „H. B.” monogramot vészték bele. Egy levelet is mellékeltek hozzá. Kedvesem, a legjobbakat kívánom neked a születésnapodon! Sajnálom, hogy nem segíthetek elfújni a gyertyákat az idén. De a szív egy amulett, melyet karkötőnek csináltam. Kezdenek már kicsik lenni a ruháid? Kérd meg aput és George-ot, hogy beszéljenek a nagynénjeiddel, varrjanak egy pár új darabot az én nagylányomnak! Állandóan rád és a bátyádra gondolok. Jól vagytok? Te jó kislány vagy? Írsz majd nekem levelet? Remélem, te és George jól tanultok! Jól vagyok. Nagyon hiányzol, kedves Hanicskám. Most puszillak. Szeretettel, Anya.

1941. május, Ravensbruck

D4 HANA THERESIENSTADTBAN

1. csoport

– Egy kirándulásra mentek – mondta. – Együtt! Olyan helyre, ahol sok zsidó lesz, rengeteg gyerek, akikkel játszhattok. Talán ott nem kell majd hordanotok a csillagot. George és Hana nem szóltak egy szót sem. Mindketten szomorúak voltak, hogy megint elszakítják őket valakitől, el kell hagyniuk rokonaikat. Hana félt. Mikor Boshka átjött, hogy segítsen felkészülni erre a különös útra, kérdésekkel árasztotta el. – Hol vannak a szüleink? Mikor látjuk őket legközelebb? Hol kötünk ki? Mit vihetünk magunkkal? Boshka nem tudott válaszolni.

Hana elővette hatalmas, barna, pöttyös bélésű bőröndjét az ágya alól. Belepakolt egy hálózsákot, melytől azt remélte, hogy visszaadja az otthon illatát, bármilyen messze is küldik őket. George is így tett. Egy szalámit és egy kis cukrot rakott a ruhák közé, továbbá egy-két emléktárgyat. Néhány órával később a kocsis lerakta Hanát és George-ot egy óriási raktárház előtt. Beálltak a sorba a bejáratnál. Amikor elérték a regisztrációs pultot, megmondták a nevüket egy vigyorgó katonának, aki intett, hogy menjenek be a sötét, levegőtlen házba. Az épület padlójára szőnyegeket terítettek le. Hana és George talált két szőnyeget egymás mellett a sarokban, arra ültek. Mikor körbenéztek, rájöttek, hogy ott nincsenek más gyerekek. De volt több száz zsidó férfi és nő, akik arra vártak, hogy elküldjék őket egy Theresienstadt nevű helyre. Mindegyiküket deportálták. Hana és George négy nap és négy éjszaka a raktárban maradt, a bőröndjükbe pakolt ételt ették, és a szőnyegeken aludtak. Bár néhány felnőtt megpróbált kedves lenni velük, ők nem vágytak társaságra. Együtt voltak, az időt olvasással, beszélgetéssel, szunyókálással töltötték, és hazagondoltak. 1942. május 16-án a raktárban néhány cukorkával és egy gyertyacsonkkal ünnepelte Hana a tizenegyedik születésnapját.

2. csoport

Kinderheim L410 egy hatalmas, egyszerű épület volt, körülbelül tíz kollégiumi szobával. Húsz lány aludt egy szobában, szalmával bélelt vászonmatracokon, háromemeletes ágyakon. A háború előtt 5000 ember lakott a városban. A náciak tízszer ennyi rabot zsúfoltak össze ugyanekkora területre. Soha nem volt elég hely, elég élelem, esély néhány pillanatnyi magánéletre. Túl sok ember volt, túl sok bogár és patkány, és túl sok náci, akik a táborban őrzésként, és könyörtelenül fegyelmet tartottak. Kezdetben Hana – mint kisebb gyerek – nem hagyhatta el az épületet. Ez azt jelentette, hogy nem láthatta George-ot. Bátyja a Kinderheim L417-ben lakott, amely csak fiúknak volt fenntartva, pár tömbbel arrébb. George nagyon hiányzott Hanának, és folyamatosan kérdezgette az idősebb lányokat, hogy ki mehet ki, és szerezhet híreket róla. Ők pedig szárnyaik alá vették a kislányt. Sajnálták, hogy egyedül van, anyja és apja nélkül, távol a testvérétől. Hana összebarátkozott azzal a lánnyal, aki a mellette lévő ágyat kapta. Ella alacsony volt, sötétebb bőrű és életvidám. Könnyen elnevette magát, és örült, hogy idejét egy fiatalabb lánnyal töltheti, aki felnézett rá, és akit megvigasztalhatott a nehéz időkben. A férfi, aki az étkezési jegyeket osztogatta, megkedvelte Hanát, és aggódott az egészségéért. Tudta, hogy Hana mindig éhes. Jószívűen felajánlotta, hogy külön jegyeket csempész neki még egy tányér vízízű levesre, még egy nagy karéj fekete kenyérre. Hana gyomra korogni kezdett, és a szája megtelt nyállal a többi étel hallatán. Mégis, amikor felajánlotta neki, minden alkalommal udvariasan nemet mondott. Ella és a lányok ugyanis figyelmeztették, hogy nagy bajba kerülhet, ha elkapják,

amint megszeg egy szabályt. Elszakítva a családjuktól, szűk helyen összezsúfolva, úgy, hogy alig van mit enniük, a lányok hozzáfogtak, hogy a legjobbat hozzák ki a helyzetből. A tizenöt év felettiek a kertben dolgoztak, ahol gyümölcsöket, zöldségeket és virágokat neveltek a náci katonáknak. [...] Hanának általában a saját korosztályával vagy a fiatalabbakkal kellett maradnia, és engedelmeskednie kellett a szobájukba kinevezett felügyelőnek. Mindennap kiporoltak, kitakarítottak és kisöpörtek az ágy alól. Az edényeket, akárcsak az arcukat, egy csap alatt mosták le. És mindennap titkos órákat tartottak a Kinderheim L410 padlásán.

3. csoport

Mindegy, hogy mi terelte el a figyelmét, Hana végül mindig éhes és magányos lett. Iszonyúan hiányzott neki George. Aztán egy nap közleményt olvastak be, miszerint a gettó szabályai megváltoztak. A lányoknak megengedték, hogy hetente egyszer kimenjenek két órára. Hana azonnal átrohant a téren a Fiúk Házába. – George, George Brady! – kiáltozta. – Hol van a testvérem? Nem láttad a testvéremet? Szobáról szobára szaladt, megkérdezett minden fiút, aki csak szembejött. Olyan izgatott volt, hogy megtalálja testvérét, hogy még egy fürdőbe is benyitott. És ott volt George, aki megállás nélkül dolgozott mint vízvezeték-szerelő. Mennyire megőrültek egymásnak! George eldobta szerszámaint, kitérte a karját, Hana odarohant hozzá. Nevettek. Sírtak. Kérdések buktak ki belőlük. – Jól vagy? Hallottál valamit anyáról és apáról? Eleget kapsz enni?

Ettől kezdve minden alkalmat kihasználtak, hogy együtt legyenek. George komolyan vette a nagy testvér szerepét. Úgy érezte, az ő dolga, hogy megvédje Hanát, és ügyeljen rá, hogy ne keveredjen bajba. Szerette volna, hogy olyan boldog és egészséges legyen, amennyire csak lehetséges, amíg ismét együtt nem lesznek a szüleikkel. És Hana is ugyanolyan odaadóan viselkedett. Terezinben, ahol sohasem volt elég étel, a bennlakók hetente egyszer kaptak egy kis buktát, egy sima fánkot. Hana sohasem ette meg a sajátját. Elvitte George-nak, hogy erős és kedves maradhasson.

4. csoport

Szeptember volt, 1944. Amikor a nácik ráébredtek, hogy elveszítik a háborút, bejelentették, hogy még több ember hagyja majd el Theresienstadtot. Az elszállításokat felgyorsították. Most már naponta jelent meg egy új lista. Hana minden reggel kalapáló szívvel futott le az épület főbejáratához, ahova a listát kitéjték. És egy nap ott volt a név, amelytől rettegett, hogy megtalálja rajta – George Brady. Hana térdei megrogytak. Leült a földre, és sírt. George-ot, szeretett bátyját, védelmezőjét, keletre készültek küldeni. A szívós és izmos fiúnak, aki már kész fiatalember volt, jelentkeznie kellett a vonatknál kétezer másik, ugyancsak jó erőben lévő emberrel együtt. Utolsó találkozásukkor, a piszkos ösvényen a Fiúk Háza és a Kinderheim L410 között, George megkérte Hanát, hogy jól figyeljen. – Holnap indulok – mondta. – Ezután annyit kell enned, amennyit csak tudsz. Minden lehetőséget ki kell használnod, hogy friss levegőt szippanthass. Vigyáznod kell az egészségedre. Légy erős! Itt az utolsó adagom. Egyél meg minden egyes morzsát!

George erősen magához szorította Hanát, és gyengéden elsimította szeméből a hajzuhatagot. – Megígértem anyának és apának, hogy vigyázok rád, és biztonságban hazaviszlek, hogy újra együtt lehessünk, mint egy család. Nem akarom megszegni az ígéreteimet. Ekkor felszívott a kijárási tilalmat jelző sípszó, és George elment. Hana levert lett. Nem tudta elviselni, hogy elszakították testvérétől.